

בארה של תורה

פניני דרוש השקפה ומוסר לפרשת השבוע

יו"ל ע"י מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' - 08-9744220

דוא"ל:

rg5740@gmail.com

גליון 192 כסלו ה' תשע"ז

העלון מוקדש לעילוי נשמת משה בן שמעה אביבי ז"ל ע"י בניו יוחאי ויוסי הי"ד

פרשת תולדות

ונמצא שלעשו היו שערות אף בכל אותם מקומות שלא צומחות בהם שערות אצל אדם רגיל. ושמה הרפואי של תופעה זו הוא "היפרטריכוזיס", או בשמה הידוע יותר "תסמונת אנשי הזאב", ומשמעה צמיחת יתר של שיער באזורים שונים בגוף, ובמקרים מסויימים גם בכל שטח הפרצוף ואפילו על גבי האף והמצח! ומראה אנשים אלו מבעית ומבהיל. ודבר זה מסביר היטב את העובדה שאת שמו של עשו נתנו לו הבריות, וכפירוש הרד"ק "ויקראו- הרואים אותו, לפי שראו זה מעשה זר קראוהו כן", כי אין לך מעשה זר ומשונה מתופעה מבהילה זו של גוף מלא בשיער.

אזנים לכותל או לבעל ?

"ותאמר רבקה אל יצחק וגו' אם לוקח יעקב אשה מבנות חת" (כו, מו)

האור החיים הקד' כתב שמשום איסור רכילות לא רצתה רבקה לומר ליצחק את הסיבה האמיתית לשילוחו של יעקב לבית לבן מפני עשו שזומם להורגו, ותלתה את הדבר בסיבת השידוך. [נאך ליעקב היה מותר לה לגלות זאת, ואדרבה שקיימה בזה מצות "לא תעמוד על דם רעך".] והנה דנו הפוסקים האם יש איסור לשון הרע בשיחות ובדיבורים שבין איש לאשתו. ולכאורה מוכח מדברי האור החיים שגם איש ואשה מזהירים שלא לדבר דברי רכילות. וכן כתב החפץ חיים (הלכות לה"ר כלל ח' סע' י') "אין שום חילוק באיסור הסיפור, בין אם הוא מספר לאנשים אחרים, קרובי או רחוקי או לאשתו וכו', ורבים משתבשים בזה ומספרים לנשותיהם כל מה שאירע להם עם פלוני ופלונני בבית המדרש או בשוק". ברם בספר אום אני חומה (ח"ב חידותם משתעשעות סי' פז) להגאון ר' מרדכי גרוס כתב בשם מרן החזון איש והגאון רבי שלמה זלמן אוירבעך שכל זה כשמספר לאשתו מה עשה לו פלוני רק כדי להגן על כבודו וכיוצא בזה, אך אם מספר לה דברים שמציקים לו, וכל שכן אם היא מספרת לו על אחרים שפגעו בה והציקו לה, הרי שמחוייבי האישות והשעבוד שבין בעל ואשתו הוא לשמוע מה שמציק לשני ולהרגיעו ולא יתכן שיהיה הדבר אסור להם [ואף שהחפץ חיים בכלל י' (הל' לה"ר סע' יד' בהערה) נסתפק האם מותר לספר לשון הרע לחבירו כדי להרגיע עצמו בבחינת "דאגה בלב איש ישינה", והצריך בזה את שבעת התנאים הידועים, הרי שבין איש לאשתו אין צורך בתנאים אלו כי הם מחוייבים אחד לשני להשקט רוחו והרגעת נפשו]. ואין סתירה לכך מדברי האור החיים, שכן דבריה של רבקה לא נועדו לשם הרגעת רוחה אלא כדי להבריא את יעקב מפני עשו, ואת זה יכלה להשיג אף על ידי שטענה שאין ראוי שיעקב ישא מבנות חת. [אמנם זה ברור שסיפור דברים שלא נועד לשם הרגעת הנפש הפגועה אלא כדרך העולם שמדברים על מה עשה פלוני ומה אמר אלמוני ודאי שאין שום היתר לספר אף בין בעל ואשתו וצריך למנוע הדבר ולהזכיר למספר או למספרת שהדבר אסור משום לשון הרע].

מה שהלב משדר...

"וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב חמת אחיך. עד שוב אף אחיך ממך ושכח את אשר עשית לו" (כו, מד-מה)

הגאון רבי פנחס הורוויץ בעל הפנים יפות עמד על כפילות דברי הכתוב, "עד אשר תשוב חמת אחיך" "עד שוב אף אחיך ממך". וביאר זאת באופן

המינקת של החוזה מלובלין ותחבולתו של עשו למנוע חלב מיעקב

"ויצא הראשון אדמוני" (כה, כה)

מקור אדמומיותו של עשו נתגלה בדברי המדרש (ילקוט"ש רמז קי') "ויצא הראשון אדמוני, שעד שהוא במעי אמו שתה דם נתתה". ולכאורה איזה תועלת היתה לו בכך ולשם מה עשה כן.

ופירש רבי נח מינדיס [מחוטנו של הגר"א] בספר נפלאות חדשות, שעשו רצה למנוע מיעקב לינק מאמו, כי הוא עצמו לא היה צריך לינק כיון שנוול עם שינים והיה יכול לאכול בכוחות עצמו וכמבואר בתרגום יונתן כאן, ולכן שתה את דם נידותה של אמו, שהרי החלב נוצר מן הדם, כמו שאמרו (בכורות ו, ב) "דם נעבר ונעשה חלב", ועל ידי שגמע את כל דם נידותה של אמו לא נותר חלב ליעקב.

והוסיף, שלפי זה יתבאר מדוע בכל האמהות לא מצינו מינקת מלבד ברבקה שנוקקה למינקת דבורה (להלן לה, ח), כי כל האמהות הניקו בעצמן אך לרבקה לא היה חלב וכדי להניק את יעקב נשתמשה במינקת [ולדבריו "מינקת רבקה" היינו המינקת שהניקה עבור רבקה ולא שהניקה את רבקה]. ולפי דבריו נראה לבאר מה שמצינו שנתאבל יעקב על דבורה, וכמו שנאמר (שם) "ותמת דברה מינקת רבקה ותקבר מתחת לבית אל תחת האלון ויקרא שמו אלון בכות", ואף שרש"י פירש שנודע לו שמתה אמו רבקה מכל מקום אין מקרא יוצא מידי פשוטו שנתאבל ובכה על דבורה, והקשה הרמב"ן (שם) מדוע בכה עליה כל כך וקרא המקום על שם אבלה. ולאור דברי רבי נח מינדיס יתבאר פשרו של בכי זה שנבע מחמת הכרת הטוב שהכיר יעקב לדבורה מניקתו שהזינה והחייתה אותו ובזכותה לא צלחה מזימתו של עשו ששתה את דמי אמו חומם למנוע חלב ממנו.

ידוע המעשה בחוזה מלובלין שבאה לפניו אשה שבנה נפטר ואין מי שיאמר עליה קדיש לאחר מותה וביקשה ממנו שיאמר אחריה קדיש מפני שהיא היתה המינקת שלו בילדותו, ואביו של החוזה ביקש ממנה שבכל פעם שהילד צריך לינוק בלילה שתקום ותיטול ידיה, ובזכות זאת ביקשה ממנו שיאמר אחריה קדיש. החוזה מלובלין קיים הבטחתו ואמר עליה קדיש, וכעבור ל' יום נגלתה אליו בחלום וביקשה שיפסיק לומר קדיש מפני שבזכות הקדיש שלו היא הגיעה למדרגה גבוהה מהמדרגה שלה היא ראויה. ונמצא שמחמת הטובה שעשתה עמו הכיר לה החוזה טובה ואמר עליה קדיש, וכנהגתו של יעקב אבינו שהתאבל על דבורה מניקתו.

האם עשו לקה בתסמונת אנשי הזאב ?

"כולו כאדרת שער" (שם)

פשוטו של מקרא ששערותיו של עשו היו רבות וארוכות שלא כשאר נולדים. אך במדרש שכל טוב (בובר. כאן, סי' כה) נתבאר שבעשו היה פלא גדול עוד יותר, שהיו צומחות שערות בכל גופו ואפילו במקומות שאינם צומחות אצל שאר אנשים, ולא היה בגופו שום מקום חלק. וכן פירש האלשיך "דרך בני אדם שיש מקומות ידועים בגופם לגדל שער, אך עשו היה כולו שער ולא כדרך אנשים, כי אם כאדרת שער שכולו שווה".

שמואל בן חיה פרידמן ז"ל
יעקב בן נעימה משה ז"ל
יעל בת כדיה נוני ע"ה

שלמה בן זהרה מלכה ז"ל
חסן עמרם בן זוהרה אברהם ז"ל
יהודה בן פריזאד עזרי ז"ל

לע"ז ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרה בת רחמה ע"ה
ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאוה בת תאגיה ע"ה
אהרן בן יהיא ז"ל ♦ רחל בת סאלחה ע"ה
צביה בת סרה ע"ה

דלת היציאה ועזב את המקום לא לפני ששלח אצבע מאיימת כלפי הקהל כאומר "עוד אלמזכרם לקח...".

לאחר כמה חודשים הוזמן הרב לברית מילה באחד מכפרי הסביבה. והנה כאשר עשה דרכו יחד עם שנים מתלמידיו אל עבר הכפר הבחינו התלמידים במלשין הדוהר על סוסו לקראתם ופחד גדול תקפם אך הרב נשאר שליו ושאנן. המלשין התקרב אליהם וקפץ מן הסוס וניגש בצעדים מהירים אל הרב. התלמידים חששו מפני הגרוע מכל, אך לתדהמתם נעמד המוסר לפני הרב והתכופף כלפיו בהכנעה והתחנן ואמר "מורנו ורבנו, סלח לי, מחל לי על כל מה שעוללתי וחטאתי כנגדך", וכשסיים את דבריו קפץ בחזרה על סוסו ונעלם מן האופק.

הרב שראה את תמיהת תלמידיו הסביר להם את פשר המאורע באומרו "כאשר ראיתי את המוסר דוהר על סוסו ומתקרב לקראתנו חיפשתי מפלט והצלה באחד מפסוקי התורה הקדושה, והנה נודמן לי הפסוק במשלי "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם", ומיד התחלתי להרהר ולהפך בזכותו של אותו ברנש, כמה אומלל הוא וכמה זקוק הוא לרחמים על שפל התהום המוסרי שאליו נתדרדר, ומי יודע אולי אם היה מקבל חינוך נכון בילדותו לא היה מגיע למה שהגיע. כהנה וכהנה השתדלתי להפך בזכותו עד שנכמרתי רחמי עליו ונעקרה מלבי כל טינה נגדו, ומכיון שכך פעל כאן הכלל של כמים הפנים לפנים, ונכנסה בלבו מחשבה טובה והחל להרהר שמה הרב צודק, כי הלא ודאי עשה מה שעשה מתוך כונה טהורה לשם שמים ולא לשם קינטור, ומתוך מחשבות אלה נתרצך לכו והגיע לידי חרטה ובקשת סליחה".

כשגמר הגרי"ח זוננפלד את סיפורו אמר "כדברים האלה הרהרתי גם אני בשעה שעמדו מולי חמשת הבריונים והניפו אגרופיהם מולי, וכך נתעוררו בליבם רגשות חרטה וחזרו בהם ממוימתם".

למה היה מסוגל הרוק של עשו ?

"ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים" (כו, לד)

במדרש (ב"ר סו, ד) אמרו, "ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני. ריש לקיש אמר, התחיל מחכך בגרונו כמאן דמחיך וזורק רוק מפיו". ויש להבין מה רצה עשו להביע ברקיקה זו.

ובספר קהלת יצחק כתב פירוש יקר בשם הגאון רבי ישראל סלנטר, על פי דברי הגמ' במסכת בבא בתרא (קכו, ב) שרוק של בכור מסוגל לרפואת כאב עיניים, וכיון שעשו טען שהוא הבכור ויעקב רימה אותו ואיינו הבכור האמיתי, לכן הוציא רוק מפיו כאומר בחנו את רוקי ותמצאו שאני הוא הבכור ורוקי מרפא את העיניים [כי כיון שגולד ראשון היה רוקו מרפא למרות שיעקב קנה ממנו את הבכורה].

ב. ובספר ליקוטי יהודה (בפרשתנו) מסופר על האמרי אמת מגור זצ"ל שנסע ברכבת, וניגש אליו יהודי אחד והתאונן שיש לו כאב עיניים, והוסיף שיש סגולה בגמרא שבכור ירוק בעיני החולה ויתרפא. ורמז בזה לרבי שהיה בכור שירוק בעיניו. אך הרבי דחאו ואמר "אין זה מוכרח שאני בעצמי אעשה זאת". והוסיף שעכשיו נתבאר לו דברי המדרש הנ"ל שעשו ירק, כי עד אותה עת לא הרגיש בחסרון הבכורה, אך עתה כשכהו עיני יצחק אבינו ומחמת כן איבד את הברכות, רצה לירוק בעיני אביו ולרפאו, כי סבר שהוא עדיין בכור ויש בכך רוקו לרפא העיניים. אך משנוכח לדעת שעיני אביו לא נתרפאו הבין שמחמת המכירה הופקעה ממנו הבכורה לגמרי ואין בכך רוקו לרפא. ולכן לאחר שרקק זעק "את בכורתי לקח". [והוה שלא כדברי הגרי"ס הנ"ל שגם לאחר המכירה היה רוקו של עשו מרפא].

מקורי ונפלא, כי הנה "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם" (משלי כו, יח), ופירש"י (יבמות ק"ז, א) "כמים הללו שאדם צופה בהן ורואה בהם פנים כפניו, אם הוא שוחק הם שוחקות, ואם הוא עוקם הם עקומות, כן לב האדם לאדם האחר, אם הוא אוהב את זה גם זה אוהבו, ואם הוא שונא את זה גם הוא שונאו". כי חוק חקק ה' בבריאה שלב האדם קולט את רשמי יחסו של חבירו כלפיו אף אם לא ראהו ולא דיבר עמו כלל.

והנה יותר ממי שעשן עשן יעקב שונא יעקב את עשו מחמת מעשיו הרעים, ואדרבה שכיון ש"כמים הפנים לפנים" גרמה שנאתו של יעקב שעשו ישנאוהו יותר מבתחילה. ולכן אמרה רבקה ליעקב, שבהיותך כאן אתה רואה במעשי אחיך ושונאו וגורם לו בכך לשונאך, ולכן עליך להתרחק ממנו כדי שלא לראות במעשיו ועל ידי כן תתמעט שנאתך כלפיו וממילא אף שנאתו כלפיך תישכח. והוה שאמרה לו "וישבת עמו ימים אחדים עד אשר תשוב חמת אחיך", ואימתי תדע ששבה ונגרעה חמת אחיך, "עד שוב אף אחיך ממך", בשעה שתחוש ותרגיש שנאתך כלפיו התמעטה. [ולכן נאמר ביעקב "אף" שהוא לשון שנאה וכעס גדול יותר מאשר ה"חמה" שהזכירה אצל עשו, כי כאומר שני יעקב את עשו יותר ממה שעשו שונאו].

ולהלן בפרשת וישב (לו, יח) הוסיף הפנים יפות, שמשום כך מצינו בפרשת וישלח שכאשר שב יעקב מבית לבן ונפגש עם עשו השתחוה לו ונישק אותו והראה לו חיבה, כי הגביר בכך את אהבתו כלפיו וגרם בכך שגם עשו יאהב אותו, כי "כמים הפנים לפנים כן לב האדם אל האדם".

ב. ובפרשת מקץ (מב, לח) אמר יעקב לבניו "ויאמר לא ירד בני עמכם כי אחיו מת", ולכאורה הרי ידוע שיעקב מיאן לקבל תנחומים על יוסף (וכדלהלן לו, לה) וסבר שהוא חי וכיצד אם כן אמר "אחיו מת".

וביאר הפנים יפות (להלן מד, יח), שאכן כל זמן שהיה יוסף בבית האסורים בצער בזכרו את אהבת אביו לא היה יעקב מתנחם, אך אחר כך שעלה לגדולה ואמר (להלן מב, נא) "כי נשני אלהים את כל עמלי ואת כל בית אבי" ושכח מבית אביו, אזי "כמים הפנים לפנים" התחיל יעקב אבינו להאמין שבנו מת ומיעט באבילות עליו, ולכן אמר "כי אחיו מת". והוה שאמר יעקב "ויצא האחד מאתי ואומר אך טרוף טרוף", כי בשעה שיצאו ופסקו ממני היגעוטים ליוסף הסכמתי והשלמתי עם כך שיוסף נטרף ומת.

ג. ובספר האיש על החומה (ח"ג עמ' 346) מסופר על קבוצת בריונים שהתפרצו לביתו של הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל והשתוללו ואיימו לרוצחו. מתחילה הגיב הרב בשלוות נפש ובקור רוח להשתוללותם, אך התנהגותו זו רק הגבירה את התפרעותם וצעקותיהם. לפתע פרס הרב את חולצתו וגילה את לבו, ובתנועה זריזה עלה על כסאו והתייצב מולם ואמר בקול תקיף "הנני מוכן לקדש שם שמים! ירו בי ורצחוני אך אני מהאמת לא אוז כמלאו נימה!". אותם בריונים שנוכחו לראות את עוז רוחו של הרב נסוגו ויצאו מן הבית.

מאוחר יותר ביאר הרב את פשר התנהגותו על פי מעשה שהיה בעיירה שאדיק בפולין, שבה התגורר מלשין יהודי שהפיל את חיתתו על יהודי העיירה וגרם להם צרות רבות. ברוב חוצפתו העז המלשין לדרוש שיתנו לו בכל שבת לשבת במזרח של בית הכנסת הגדול בעיירה ולהעלותו לתורה ששי.

באחד הימים נפטר רב העיירה, ובמקומו נתמנה רב חדש. וכששמע הרב על מעלליו של אותו מוסר ועל חוצפתו לבוא לבית הכנסת וליטול לעצמו עליה חשובה, החליט לקיים מצות לא תגורו מפני איש ולשים קץ להתקלסותו של האיש בבאי בית הכנסת.

באחת השבתות כאשר קרא הגבאי למלשין לעלות לתורה, היכה הרב בחזקה על העמוד שלפניו וזעק "מה לך ולתורה הקדושה?! מה לפה טמא ומשוקץ שמוסר ממונם ונפשם של ישראל לשלטונות לברך על התורה? צא טמא!". המלשין המופתע ניסה תחילה להלום במרא דאתרא אך המתפללים מנעו זאת ממנו. בחרי אף פנה המלשין הנעלב והזועף לעבר

שיחות חיזוק והשקפה מהרב ראובן גולן בעמדות ובאתר קול הלשון, ובטל' 03-6171001 [הקש 1-1-2-48-1-1]. השיעור המרכזי נמסר ביום ה' בשעה 16:45, ובשידור חי בקול הלשון. לקבלת העלון מדי שבוע שלח הודעה ל- rg5740@gmail.com

מוסדות דרכי תורה רחובות, בתי מדרש להוראה ולרבנות וכוללי יום לאברכים מצויינים

בחסדי ה' עומדים אנו בעיצומה של בניית בית מקדש מעט שיהיה מגדל-אור של תורה תפילה וחסד בעיר רחובות ת"ו. אשרי מי שיוזמה ויתקיים בו הפסוק "ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב". באים אנו בקריאה של חיבה לאחינו בית ישראל לבוא וליטול חלק בהקמת הבית, ברכישת: אולם בית המדרש, חדר לימודים, מטר בנין, לבנה ועוד. ניתן להנציח את שם התורם על כל הבנין. לפרטים 054-2637798, 08-9452903

לע"נ יעקב בן חונציה ז"ל (ע"י יוכבד וחיים יצחק) ♦ מנחם מנדל בן ברוך אשכנזי ז"ל ♦ תאג'ה בת רבקה חברוני ע"ה ♦ יהודה בן שלום ורינה שרעבי ז"ל

חיים בן דוד בכר ז"ל
רוחי בת שמעה ע"ה (ע"י רחמים יוסף)
שמחה בת שרה אליאס ע"ה ע"י איתח

יששכר בן יחיא ורינה ז"ל ע"י ברכה חזי
זהרה בת סעיד מוסה ע"ה ע"י ברכה חזי
יחיא בן רומיה ז"ל ע"י ברכה חזי

אמנון בן נתן והב ז"ל ע"י שלום
ימימה בת שלמה קהתי ע"ה
אברהם בן מרים ז"ל ע"י סלה